

TALABOS DÁVIDNÉ
DR. LUKÁCS NIKOLETT*

A transznemű személyek elleni gyűlölet-bűncselekmények előfordulása és jellemzői hazánkban és Európában (2014–2015)

Bevezetés

Az emberi kegyetlenség és gyűlölet nemcsak egyidős az emberiséggel, hanem határtalan is. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a nemrég Orlandóban történt felfoghatatlan eseménysorozat, amely még inkább rávilágította a figyelmet az LMBTQI személyek sérülékenységére a bűnelkövetések tekintetében világszerte. Különösen igaz ez a transznemű emberekre, akik hazánkban és Európa-szerte is magas szintű erőszakkal, gyűlölet motiválta támadásokkal és zaklatással kell hogy szembesüljenek – derült ki az EU alapjogi ügynökségének 2012-es LMBT Kutatásából. Sokan még az alapvető fogalmakkal sincsenek tisztában a transznemű közösséggel kapcsolatban, különösen nem az őket érő atrocitásokkal és jogi hátrányokkal. Sajnos hazánkban is fordulnak elő incidensek, bár sajnálatos módon az LMBT közösségen belül az ő arányuk a legkisebb a bejelentések tekintetében a hatóságokkal szembeni bizalmatlanság miatt. Tanulmányom a tavalyi és a 2014-es év európai és magyar tapasztalatait, statisztikáit összegzi, valamint igyekszik rávilágítani hazai jogi szabályozásunk hiányosságaira is. Munkám részletesen mutatja be az Európai Unió erre vonatkozó programjait (ProTrans Project), valamint a Transvanilla Transznemű Egyesület és a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport tevékenységét is. A publikáció kitér a bűncselekmények jellegére és hazánk nemzetközi helyzetére a problémával kapcsolatban, valamint röviden elemzi a gyűlöletbeszéd és a diszkrimináció helyzetét is.

Magyar tapasztalatok a gyűlölet-bűncselekmények, a gyűlöletbeszéd és a diszkrimináció terén

A hatályos Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) 216. §-a akár 8 évig terjedő börtönbüntetési tétellel is szankcionálhatja a transzfób erőszakot, mint közösség tagja ellen elkövetett cselekményt. A 332. § a kifejezetten a nemi identitáson alapuló gyűlöletkelést 3 éves börtönbüntetéssel szankcionálja. A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia nagy hiányossága azonban, hogy nem tartalmaz intézkedéseket a transzfóbia motiválta bűnesetekkel szemben való fellépésre, pedig a következőkben részletezésre kerülő ProTrans tapasztalatok és a 2010 óta megvalósult kutatások szomorú helyzetről tesznek tanúbizonyságot.¹

Mindenekelőtt azt is szükséges tisztázni, hogy az Európai Unióban, illetve ezáltal hazánkban is *ki minősül transzszemélynek?* Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (Fundamental Rights Agency – FRA) 2014-es jelentése szerint ez a definíció és a jogi védelem azokat a személyeket foglalja magában, akiknek nemi identitása és/vagy neme különbözik a születési nemétől. A fogalom számos nemi identitást magában foglal, hiszen a transzszexuálisokon és a transzneműeken kívül a queerek, az eltérő nemű személyek (differently gendered people), a cross dresser-ek és az egyéb nemváltoztatú személyek (gender variants) is.² A nemi kifejezés ebben az esetben nem jelent mást, mint a sze-

* Cégjogász, Zpharma Kft., doktorjelölt, DE ÁJK Jogtörténeti Tanszéke.

¹ 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023), In: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=164284.250601 (2016. június 10-i letöltés).

² *Being Trans in the European Union Comparative analysis of EU LGBT survey data*

mély nemi identitásának kinyilvánítását, mely férfi, női, nem változtató viselkedésben, valamint ruházatban, hanglejtésben, frizurában vagy egyéb testi jellegben mutatkozhat meg. Egy 2005-ös európai bűnügyi és biztonsági felmérés alapján készült becslés szerint a gyűlölet-bűncselekmények 99,7%-át nem jelentették, vagy a hatóságok nem minősítették azt gyűlölet-bűncselekménynek Magyarországon.³ Az azóta eltelt bő 10 év azonban még mindig azt mutatja, hogy a gyűlölet-bűncselekmények látenciája még mindig rendkívül magas Magyarországon, s a hatóságokkal szembeni bizalmatlanság létező jelenség.⁴ Az MTA Szociológiai Kutatóintézete és Háttér Társaság a Melegekért 2010-es, a magyarországi leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű embereket megcélzó adatfelvétele szerint a homofób és transfób indíttatású erőszakos támadások Magyarországon rendkívül elterjedtek.

A 2010-es kutatásban a transz válaszadók rendkívül sajnálatos adatokat osztottak meg a kérdezőkkel: szerintük 26%-uk vált már erőszakos cselekedetek áldozatává, közülük legtöbben szóbeli zaklatásnak voltak kitéve (93%), azonban a kutatás szerint a büntetőjog által egyértelműen üldözendő cselekmények sem, így például az erőszakkal fenyegetés (69%), a bántalmazás (58%), a rongálás (44%) vagy a rablás (29%). Szexuális erőszakra 5 személy, fegyveres támadásról 4 személy számolt be. Az 5 áldozat között 1 transz férfit, 1 transz nőt, és 3 egyéb transz embert találunk. Az erőszakos támadások leggyakoribb színterei a közterek voltak (70%). Különös aggodalomra ad okot, hogy az áldozatok 41%-a iskolában volt kitéve ilyen erőszaknak. Legtöbben ismeretlen személyként (78%), valamint iskola- és munkatársként azonosították az elkövetőt (33%). A transz áldozatok jellemzően súlyosabb sérüléseket szenvedtek az erőszakos támadások során, mint a nem transz LGBTQI emberek: 3/4-ük lelki megrázkódtatást (78%) és az áldozatok közel fele fizikai sérülést (45%). Míg az erőszakos esetekről az áldozatok 82%-a beszámolt ismerőseinek, csak 3 személy (11%) jelentette őket hivatalos szervnek és mindössze egyetlen esetben vonták felelősségre az elkövetőt. A hatóságokkal szemben fennálló kételkedés sajnos rendkívül jellemző, hiszen a válaszadók 59%-a azt gondolta, hogy a hatóságok úgysem tudtak volna mit tenni, és 48%-uk nem is bízott a munkájukban. Az eseteket a 2015-ös ProTransz jelentés is tartalmazza.⁵

2013 decemberében a Háttér Társaság egyesület az ILGA-Europe európai LGBT ernyőszervezet projektjé-

nek keretében részletes jelentést készített arról, hogy a magyar hatóságok mennyiben tesznek eleget a *CM/Rec(2010)5. számú tagállamoknak szóló, a szexuális irányultság, illetve nemi identitás alapján történő diszkrimináció leküzdését célzó intézkedésekről* szóló ajánlásban foglalt kötelezettségeiknek.⁶ Az eredmények meglehetősen elkeserítőek voltak, hiszen a kutatások szerint az LGBT személyekkel szembeni erőszak és diszkrimináció megszüntetését célzó törvényi szabályozás gyakran csak üres ígéret maradt, a jogszabályi rendelkezések nem kerülnek megfelelően végrehajtásra. Csak nagyon kevés olyan iránymutatás vagy protokoll állt és áll ma is a hatóságok vagy közszolgáltatást nyújtó szervezetek rendelkezésére, amely segítené az emberi méltóság és egyenlő bánásmód alapelveinek gyakorlatban történő érvényesítését. A rendőrség, a büntetés-végrehajtásban dolgozó személyzet, a jogászok, bírúk, tanárok, orvosok és szociális munkások képzése alig tér ki a szexuális irányultsággal és nemi identitással összefüggő kérdésekre.⁷ Ezen a Háttér Társaság időszakos képzésekkel igyekszik változtatni, a problémák azonban továbbra is fennállnak.

A „ProTrans – A Kelet-európai transznemű emberek erőszak elleni védelme” egy projekt, aminek célja a Kelet-európai transz személyek és közösségek hatásosabb erőszakkal és büntetlenséggel szembeni védelme, melyet a Transgender Europe (TGEU) nevű európai szintű szervezet koordinált. A ProTrans 2013 októberében indult és két éven át tartott. Magyarországon a Transvanilla Transznemű Egyesület (TV) vett részt a munkában, mely a 2011-ben alapított szervezet első hosszú távon finanszírozott projektje volt.⁸ A Transvanilla 2007-ben információs weboldalként indult a nemi identitásukat jogilag elismertető és nemi megjelenésüket orvosi módszerekkel megváltoztatni szándékozó emberek számára az erre elérhető név- és nemváltoztatási eljárással, valamint az országban ehhez kapcsolódóan elérhető egészségügyi szolgáltatásokkal kapcsolatban, 2011 novemberében viszont már érdekképviseleti feladatokat is ellátott. Az adatgyűjtési folyamat is ekkor vette kezdetét, mely hiánypótló a jogérvényesítés és a jogi helyzetek megoldása vonatkozásában is. A ProTransz projektet anyagilag az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztériuma támogatta. Az eseteket 2014 májusában kezdték el gyűjteni. A TGEU iránymutatása mellett öt szervezet kezdett 2014-ben dolgozni a projektben:⁹

Transvanilla – Magyarország
Gayten-LGBT, Szerbia

– European Union Agency For Fundamental Rights, Luxembourg: Publications Office of the European Union, FRA, Luxembourg, 2014, 14.

³ 2015 | ProTransz Tapasztalatok | transvanilla.hu (2016. június 10-i letöltés).

⁴ Az Új Büntető Törvénykönyv gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó rendelkezéseinek kialakítása során figyelembe veendő szempontok, Készítette: Amnesty International Magyarország Háttér Társaság a Melegekért Magyar Helsinki Bizottság Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda Társaság a Szabadságjogokért 2012. február 22., 3.

⁵ PROTRANSZ 2015 Transz emberek ellen elkövetett erőszakos és diszkriminációs cselekmények dokumentálása: magyarországi tapasztalatok, TRANSVANILLA TRANSNEMŰ EGYESÜLET, A kiadvány a Transvanilla Transznemű Egyesület Protransz című projektjének keretében készült, az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma és a Transgender Europe támogatásával. Szerkesztette: Orbán Krisztina Kolos 20–21.

⁶ Összefoglaló jelentés – Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága szexuális irányultság, illetve nemi identitás alapján történő diszkrimináció leküzdését célzó intézkedésekről szóló CM/Rec(2010) 5. számú ajánlásának magyarországi végrehajtásáról, Készítette a Háttér Társaság az ILGA-Europe „Az Európa Tanács LGBT jogi ajánlásának végrehajtása” című programjának keretében, a Holland Kormány pénzügyi támogatásával 2013. december, Szerk.: Dombos Tamás, Polgári Eszter, Háttér Társaság, Budapest, 2014, In: file:///D:/Downloads/Chrome/hatter-etajanlas-osszefoglalo.pdf. (2016. június 15-i letöltés).

⁷ Uo. 7.

⁸ Transz emberek ellen elkövetett erőszakos és diszkriminációs cselekmények dokumentálása: magyarországi tapasztalatok, ProTrans 2015, In: http://transvanilla.hu/images/letoltesek/protrans_tapasztalatok_2015.pdf, 4.

⁹ <http://transvanilla.hu/protrans> (2016. június 18-i letöltés).

GenderdocM, Moldova
 Labrys Kgyrgyzstan, Kirgizisztán
 Red Umbrella, Törökország
 A projekt indulása után bekapcsolódott szervezetek:
 Trans Aid Croatia – Horvátország
 TransInterQueer – Németország
 MIT – Olaszország
 ACCEPT – Románia

A gyűlölet motiválta incidensek előfordulási aránya a kutatás előtti egy évben Magyarországon 10% volt, ami kicsit magasabb, mint az EU átlag 8%.¹⁰

Az incidensek feltérképezésére, megelőzésére, a sértetteknek történő segítségnyújtásra jött létre 2012-ben a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport az Amnesty International Magyarország, a Háttér Társaság, a Magyar Helsinki Bizottság, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda, valamint a Társaság a Szabadságjogokért támogatásával. A csoport összefogja a gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés területén működő magyarországi civil szervezeteket, s aktívan részt vett a Büntető Törvénykönyv gyűlölet-bűncselekményekről szóló rendelkezéseire vonatkozó reform-javaslat kidolgozásában, több sajtóközleményben hívta fel a figyelmet a vonatkozó jogszabályokat gyakran figyelmen kívül hagyó hatósági jogalkalmazásra és a jogalkalmazást segítő segédanyagokat készített a bűnüldöző szervek és a bíróságok számára.¹¹ 2014-ben számukra egy transz esetet sem jelentettek, de a munkacsoport LMBTQI ügyekért felelős tagja szerint az LMBTQI közösség többi tagjához képest is kisebb arányban jelentik a hatóságoknak / civil szervezeteknek az őket ért támadásokat, melyek azonban hazánkban jelen vannak, ahogy az a nemzetközi jelentésekből is kiderül.¹²

A gyűlöletbeszéd tekintetében a rasszizmus és intolerancia ellenes európai bizottság (ECRI) 2015-ös jelentése Magyarországról¹³ megerősíti, hogy ez a jelenség sajnálatos módon nagyon elterjedt Magyarországon. A gyűlöletre, uszításra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések alkalmazása továbbra is rendkívül korlátozott, ezért engedheti meg magának a hazai radikális jobboldali párt a Jobbik, hogy kampányai során nyíltan és rendszeresen használja a homo- és transzfób gyűlöletbeszédet. Mindenki számára emlékeztető a 2014-es Eurovíziós Dalfesztivál, amikor az osztrák Conchita Wurst megnyerte a dalversenyt. Másnap

Vona Gábor, a Jobbik elnöke, így utalt az eseményre a Parlamentben: „Európa-pártiak vagyunk, de nem egy szakállas nőben látjuk Európát és Európa jövőjét.” Conchita Wurst kapcsán egyébként még két esetben történt kirekesztő jellegű tevékenység a párt részéről.

A *diszkrimináció* ugyancsak szomorú képet mutat, hiszen bár az Alaptörvény (2011. április 25.) XV. cikke kimondja, hogy az alapvető jogok mindenkitkülönbségtétel nélkül megilletnek bárkit, illetve állami feladatként határozza meg az esélyegyenlőség előmozdítását,¹⁴ nem nevesíti a nemi identitást, bár a lista nem zárt és elvben kiterjed a védelem a nemi identitás szerinti megkülönböztetésre is. A Transvanilla „*Transzszexuális emberek helyzete Magyarországon*” 2012-es felmérése szerint a transzszexuális embereket leggyakrabban az iskolában (iskolatársaik) (38%) és az egészségügyi rendszerben (34%) diszkriminálják.¹⁵ Az LMBT Kutatás 2010 szerint a transz válaszadók több mint felét érte már hátrányos megkülönböztetés nemi identitásának kifejezése (55%) miatt.¹⁶ A 2015-ös ProTrans kiadvány szintén több munkahelyen, illetve az egészségügyben előfordult esetről számol be, bár úgy gondolom ezek esetén meglehetősen nagy látenccióval kell számolnunk, mivel a diszkriminációval összefüggő eseteket még a gyűlölet-bűncselekményeknél is kevesebb esetben jelentik. A Háttér Társaság 2016-ban kutatási jelentést készített az LMBTQI emberek munkahelyi diszkriminációról. A kutatás egy évig tartott, 2015 júniusa és 2016 júniusa között. Interjúkat készítettek, fókuszcsoport-beszélgetéseket szerveztek és kidolgoztak egy online kérdőívet, melyet végül 250-en töltöttek ki teljes egészében, és egyébként összesen 358-an válaszoltak a kérdéseknek legalább egy részére. Voltak köztük leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális emberek is. Az eredmények alapján kijelenthető, hogy a transz emberek helyzete az álláskeresésnél is nehezebb. Míg az összes kérdőívkitöltő 82,79 százaléka végez valamilyen fizetett munkát, a transznemű válaszadóknál ez csak 46,6 százalékra volt igaz. A körükben az átlagnál jóval magasabb azoknak az aránya is, akik az elmúlt 5 évben legalább 3 hónapon át munkanélküliek voltak.¹⁷

Nagyon elgondolkodtató mindezeket túl a menekültekkel szembeni bánásmód is, jó példa erre egy nemrég megjelent afganisztáni migráns blogbejegyzése is. Reza blogjában azt írja, hogy számos esetben jogegyenlőtlensége tapasztalt a magyar hatóságok eljárásai során és azt tanácsolja transznemű sorstársainak, hogy: „*kerüljétek el Magyarországot, ameddig ez a helyzet nem változik meg és a magyar kormány el nem kezd tisztelni az LMBTQI emberek jogait. A ma-*

¹⁰ transvanilla.hu | PROTRANS TAPASZTALATOK | 2015, 20. (2016. június 18-i letöltés).

¹¹ A csoportról és tevékenységükről bővebben: <http://gyulolettellen.hu/> (2016. június 18-i letöltés).

¹² 2015 januárja és 2016 decembere között a Háttér Társaság a lengyel, horvát, litván és lett partnereivel együttműködésben „*A homofób és transzfób gyűlölet-bűncselekmények áldozatok szükségleteinek figyelembevétele – a bűnüldöző szervek tudatosságának növelése címmel*” valósít meg kutatási-képzési projektet. A projekt keretében kérdőívet készítenek, amely a homofób és transzfób gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak hatóságokkal kapcsolatos tapasztalatát, illetve általában az LMBTQI emberek hatóságokkal kapcsolatos elvárásait méri fel. Jelen tanulmány elkészítéséig a kutatási eredmények nem készültek el, ezért egy következő tanulmány tárgyát képezik majd. – In: <http://www.hatter.hu/hirek/kutatasi-felhivasyulolett-buncselekmények-aldozatai> (2016. június 20-i letöltés).

¹³ Lásd: <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Hungary/HUNCB-C-2015-19-HUN.pdf> (2016. június 23-i letöltés).

¹⁴ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV (2016. június 23-i letöltés).

¹⁵ transvanilla.hu | PROTRANS TAPASZTALATOK | 2015 | 16 (2016. június 23-i letöltés).

¹⁶ transvanilla.hu | PROTRANS TAPASZTALATOK | 2015 | 18 (2016. június 23-i letöltés).

¹⁷ http://index.hu/belfold/2016/06/28/munkahelyi_diszkriminacio_es_meleg_leszbikus_biszexuális_transznemu_emberek/ (2016. június 24-i letöltés), Vö.: „*Bármilyen lehet belőle?*” – *Az LMBTQI emberek foglalkoztatási és munkahelyi hátrányos megkülönböztetése KUTATÁSI JELENTÉS*, Háttér Társaság, Budapest, 2016. június, 29–38.

gyar kormánynak üzenem, hogy szüntessék be a diszkriminációt. A többi EU-tagállamnak pedig azt szeretném üzeni, hogy ne deportáljanak senkit Magyarországra, különösen ne az LGBTQI embereket.”¹⁸

Nemzetközi tapasztalatok és szabályozás a transzfób cselekmények, a gyűlöletbeszéd és a diszkrimináció terén

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (Fundamental Rights Agency - FRA) már a 2000-es évek eleje óta igyekszik a jogegyenlőség megteremtésének elérésére és a gyűlölet-bűncselekmények visszaszorítására az Unió tagállamaiban. Az Európai Parlament és a Tanács közös, a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés, az előmenetel és a munkakörülmények terén történő végrehajtásáról szóló 76/207/EGK tanácsi irányelv módosításáról szóló 2002/73/EK irányelve tartalmazza a diszkriminációval és a (szexuális) zaklatással kapcsolatos legújabb rendelkezéseket.¹⁹

A diszkriminatív eseteken túl ugyanis egye tagállamokban és az Unióban egyaránt magas azoknak az eseteknek a száma, melyeket transz személyek ellen követnek el. Az EU-nak kiemelt célja, hogy folytassa a nemzetek számára kijelölt szabályokat, melyeket már a nemi egyenlőségről (Gender Equality Directive - 2006/54/EC) és az áruk és szolgáltatások terén megvalósítandó nemi egyenlőség megteremtésétől (Gender Equality Directive on Goods and Services - 2004/113/EC) szóló iránymutatásokban is lefektettek. 2008 óta a *Transznemű Európa* (TGEU) úttörő szerepet töltött be a transz személyeket ért erőszak és bűncselekmények vizsgálatában: a Transz Emberölési Monitoring Projekt (TMM) 1518 emberölési esetet dokumentált, melyeket transznemű személyek ellen követtek el az elmúlt 5 évben (89-et ebből Európában).²⁰ Az eredmények arra is rávilágítottak, hogy a transznemű személyekkel kapcsolatos előítélet motiválta *diszkrimináció* az élet minden területén előfordul, beleértve a foglalkoztatást, az oktatást, az egészségügyi ellátást, a lakásügyet és egyéb szolgáltatásokat.

2010. március 31-én az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elfogadta a CM/ Rec(2010)5. számú tagállamoknak szóló ajánlását a szexuális irányultság, illetve nemi identitás alapján történő diszkrimináció leküzdését célzó intézkedésekről hangsúlyozza, hogy

¹⁸ <http://www.migszol.com/blog1/az-eletem-lgbtqi-menekultkent-magyarorszagon> (2016. június 24-i letöltés).

¹⁹ Szathmáry Zoltán, *Bűnözés az információs társadalomban, Alkotmányos büntetőjogi dilemmák az információs társadalomban*, Doktori értekezés, Pécsi Egyetem ÁJK Doktori Iskolája, Informatikai és Kommunikációs Jog Program, Budapest, 2012, 123.

²⁰ Fedorkó Boglárka, *Monitoring Transphobic Incidents, 2014 September*, TGEU, 4. A projektről több információ: http://www.transrespect-transphobia.org/en_US/tvt-project/tmm-results.htm.

az emberi jogok egyetemesek és minden személyre érvényesek, így a lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberekre is; elismeri, hogy az LMBT embereket évszázadokon át és a mai napig is a hátrányos megkülönböztetés számos formája sújtja; felhívja rá a figyelmet, hogy célzott fellépésére van szükség ahhoz, hogy az LMBT emberek teljes mértékben élvezhessék emberi jogaikat, és ismerteti a tagállamok feladatait e téren. Az Ajánlást az Európa Tanács mind a 47 tagállama egyhangúlag fogadta el.²¹

2016 júniusában az Európai Unió Tanácsa szintén egyhangúlag szavazta meg az új LMBTQI egyezményt. A dokumentum célja az LMBT személyek diszkriminációjának teljes körű kiiktatása, valamint az általános egyenlőségi törekvések előremozdítása. Az egyezmény fontos eleme, hogy a szexuális orientáción, valamint a nemi identitáson alapuló diszkriminációt helyezi előtérbe, de a szexuális kisebbségek mellett a nők jogegyenlősége és érdekvédelme is kiemelt helyet kapott benne. A megszavazott egyezség szerint az Európai Unió Tanácsa éves jelentést készít majd a tagállamok fejlődéséről az LMBT jogok terén, és javaslatokat is megfogalmaz azokkal kapcsolatban, ahol nem volt megfelelő előrelépés.²²

A hatályos uniós adatok szerint a leggyakrabban a foglalkoztatásban történtek diszkriminatív cselekmények, mind az állásra történő jelentkezésekkel, mind a munkahelyen történő munkavégzéssel kapcsolatosan. Három transznemű emberből egy érezte úgy, hogy transz identitása miatt a munkakeresés során (37%), és a munkahelyen is (27%) hátrányos megkülönböztetés érte, ez az arány az oktatásban 29%, az egészségügyben pedig 22% volt.²³ A legnagyobb mértékű munkahelyi diszkrimináció Nagy-Britanniában (65%), a legkisebb Bulgáriában (28%) valósult meg, hazánk 50%-os eredménnyel a középmezőnyben végzett.²⁴

A diszkrimináció terén az elmúlt hetekben történt előrelépésként fontos kiemelni, hogy 151 ország 628 civil szervezete, köztük a Magyar LMBT Szövetség nyomására, az ENSZ 2016. június 30-án létrehozott egy új független szakértői pozíciót, akinek feladata a szexuális irányultságon és nemi identitás alapuló erőszak és hátrányos megkülönböztetés nyomon követése és ajánlások kidolgozása.²⁵

²¹ Összefoglaló jelentés – Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága szexuális irányultság, illetve nemi identitás alapján történő diszkrimináció leküzdését célzó intézkedésekről szóló CM/Rec(2010)5. számú ajánlásának magyarországi végrehajtásáról, Készítette a Háttér Társaság az ILGA-Europe „Az Európa Tanács LM B T jogi ajánlásának végrehajtása” című programjának keretében, a Holland Kormány pénzügyi támogatásával 2013. december, Szerk.: Dombos Tamás, Polgári Eszter, Háttér Társaság, Budapest, 2014,

In: file:///D:/Downloads/Chrome/hatter-etajanlas-osszefoglalo.pdf. (2016. június 26-i letöltés) 6.

²² <http://humenonline.hu/sikeresen-megszavazta-az-eu-az-uj-lmbt-jogi-egyezmenyt/Vo>. <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/16-epsco-conclusions-lgbt-equality/> (2016. június 27-i letöltés).

²³ *Being Trans in the European Union Comparative analysis of EU LGBT survey data – European Union Agency For Fundamental Rights, Luxembourg: Publications Office of the European Union*, FRA, Luxembourg, 2014, 21.

²⁴ Uo. 24., valamint 25., 3. ábra.

²⁵ Bővebben: <http://ilga.org/united-nations-makes-history-sexual-orientation-gender-identity/> (2016. június 27-i letöltés).

A gyűlölet-bűncselekmények egy 2012-es részletes kutatás tárgyát képezték és az EU elfogadta az áldozatokról szóló irányelvet is (Victims' Directive – 2012/29/EU), melyek minimumokat és sztenderdeket tartalmaznak az áldozatok védelmére vonatkozóan (Article 1). A 2014-es vizsgálatok a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozóan meglehetősen szomorú képet mutatnak. A TGEU és az OSCE gyűlölet-bűncselekmény jelentése 2014-ben 155 transzfőb gyűlölet-bűncselekményt regisztrált, de ennél nyilvánvalóan sokkal többet követtek el Európában.²⁶ A transznemű személyek rendkívül magas szintű erőszakról és annak több fajtájáról számoltak be Európa több országában is. Az erőszakos, gyűlölet motiválta támadások és zaklatások száma az elmúlt évek gyakorlatához hasonlóan magas volt (34%), három transzneműből hozzávetőlegesen egy érezte úgy, hogy ilyen cselekmény áldozata volt az elmúlt öt évben.²⁷ 10 főből csaknem 1 személy érezte úgy, hogy fizikai vagy szexuális bántalmazásnak vagy erőszakos fenyegetésnek volt kitéve transzneműsége miatt (8%). A transznemű nők, a férfi cross dresserek és a transznemű válaszadók a leginkább veszélyeztetettek közé tartoznak, hiszen ötből két transznemű válaszadót legalább három vagy több alkalommal is ért támadás a 2014-es évben (44%). Sajnos csak a legsúlyosabb eseteket közölték a rendőrséggel (24%), leginkább egy LMBT szervezethez fordultak segítségért az áldozatok. A legtöbb támadás a női és férfi cross dressereket érte, náluk a legmagasabb a támadások aránya.²⁸

Lebontásban a gyűlölet-bűncselekmények fajtái a következők: fizikai bántalmazás (a legmagasabb arányban, összesen 2%), szexuális erőszak, fizikai és szexuális erőszak, fizikai erőszakkal fenyegetés, szexuális erőszakkal fenyegetés, szexuális és fizikai erőszakkal történő fenyegetés (a második legmagasabb arány, 17%). Még elszomorítóbb, hogy az adatok tanúsága szerint ezeket a borzalmas cselekményeket nagy arányban tinédzserek követik el, akik bandában támadnak. Az elkövetők 51%-a a válaszadók szerint 18 és 24 év közé tehető, akiknek 72%-a 18 és 24 év közötti transznemű férfiakat támad meg leggyakrabban.²⁹ Az elkövetők leggyakrabban csoportban lévő heteroszexuális férfiak (82%) voltak, akik 63%-ban csoportban követték el tettüket, ebből a csoportban lévő kamaszok aránya 32% volt. Nagy százalékban (41%) a sértett által ismeretlen személyek követték el a cselekményeket. A magyar tapasztalatokkal egyezően legnagyobb arányban az utcán, autóparkolóban, köztéren vagy egyéb nyilvános helyen történtek az események (43%). Ahogy fentebb említésre került, az áldozatok mindössze négyből egy esetben (24%) fordulnak problé-

máikkal a rendőrséghez.³⁰ Az erőszak áldozatai egyébként sem szívesen beszélnek az őket ért atrocitásokról, különösen igaz ez a magyar tapasztalatokkal egyezően a transznemű személyekre. A *fizikai vagy szexuális természetű gyűlölet-bűncselekmények* még az egyébként is alacsony 37%-os átlagnál is kevesebb, mindössze 15%-nyi arányban válnak csak ismertté.³¹ A válaszok annak kapcsán, hogy miért nem jelentené a gyűlölet-bűncselekményt a rendőrségen vagy más hatóságnál, meglehetősen szomorú képet mutatnak: az utolsó cselekményről beszámoló 51, míg a legsúlyosabb esetről nyilatkozó 47%-a gondolta úgy, hogy a rendőrség úgyszemint teszt majd semmit érdekükben, 42, illetőleg 36% pedig egyenesen a homofób, illetőleg transzfőb megnyilvánulásra számított.³² Más hatóságok megkeresésének lehetőségére a legutolsó alkalom esetében 26%-uk nemmel felelt, a legsúlyosabb cselekményre vonatkozóan ez 25% volt, 73% egységesen nem nyilatkozott.

A zaklatásra és a gyűlölet-motiválta zaklatásokra vonatkozóan a transz válaszadók több mint fele (58%) nyilatkozott úgy, hogy személyesen több alkalommal is zaklatásnak volt kitéve valaki, vagy egy csoport részéről, az utcán, iskolában, munkahelyen, tömegközlekedési eszközön, irodában, vagy akár az interneten és sajnos az egészségügyben is.³³ Ezekben az esetekben is elmondható, hogy a válaszadók mindössze a legsúlyosabb cselekmények esetén fordultak a rendőrséghez, inkább valamilyen LMBT szervezethez (67% a legutolsó, 51% a legsúlyosabb cselekmények esetében).³⁴ Ötből három esetben (63%) a transznemű válaszadók arról nyilatkoztak, hogy ilyen eset háromnál több alkalommal fordult elő a kutatást megelőző egy éven belül.³⁵ A legtöbb ilyen eset Máltán fordult elő (50%), mi 28%-os aránnyal a 6. helyen állunk. A britek ebben a tekintetben rendkívül rossz eredményt produkáltak, hiszen a lista 2. helyén állnak. A cselekmények nagy része egyébként a gúnyolódásban és a különböző neveken szólításban öltött testet.³⁶ Az elkövetők az esetek 70%-ban többen követték el tettüket, 57%-uk férfi volt, 61%-uk heteroszexuális beállítottságú, 45%-ukat pedig nem ismerték áldozataik. A legtöbb esetben (31%) itt is az utcán, autóparkolóban, köztéren vagy egyéb nyilvános helyen történtek az események. Ezekben az esetekben a rendőrség felé történő jelzés még elenyészőbb, mindössze 6, illetve a legsúlyosabbak esetében 8%-ot tett ki, hiszen jelentősen befolyásolta ezeket az is, hogy a cselekmény jelentőségét túl kicsinek vélheti majd a hatóság (50%).³⁷ Az áldozatok 53%-a itt is egy LMBT szervezettől kért inkább segítséget.

A mindennapi életre vonatkozóan ellentmondásos eredmények születtek, minden 10 válaszadóból 7 főnek

²⁶ Lásd: http://tgeu.org/transphobic_crimes_2014/ és <https://magic.piktochart.com/output/6119681-untitled-presentation> (2016. június 27-i letöltések).

²⁷ *Being Trans in the European Union Comparative analysis of EU LGBT survey data – European Union Agency For Fundamental Rights, Luxembourg: Publications Office of the European Union, FRA, Luxembourg, 2014, 51.*

²⁸ Uo. 55., 33. ábra.

²⁹ Uo. 57.

³⁰ Uo. 59., 38. ábra.

³¹ Uo. 60., 29. ábra.

³² Uo. 61., 5. táblázat.

³³ Uo. 62., 40. ábra.

³⁴ Uo. 62., 7. táblázat.

³⁵ Uo. 63., 41. ábra.

³⁶ Uo. 63., 43. ábra.

³⁷ Uo. 68., valamint 70. 11. táblázat.

(71%) pozitív élményben volt része pszichológusokkal, pszichiáterekkel vagy egyéb specialistákkal. Az egészségügyben a nyitottság vizsgálatokor hazánk 15%-ot ért el, az egészségügyi ellátásokban 27%-ot, a magánszférában 29%-ot, amely meglehetősen rossz eredménynek mondható.³⁸ Ennek ellenére az általános elégedettségmérésen a maximális 10 pontból hazánk 7,4-et ért el.³⁹

Összegzés

Összegzésként megállapítható, hogy a transznemű személyeknek még napjainkban is rendkívül magas szintű erőszakkal és társadalmi kirekesztettséggel kell szembenéznük nemcsak hazánkban, hanem Európa többi országában is. Az erőszakos, gyűlölet motiválta támadások és zaklatások száma az elmúlt évek gyakorlatához hasonlóan sajnos igen magas volt Európában (34%), három transzneműből hozzávetőlegesen egy érezte úgy, hogy ilyen cselekmény áldozata volt az elmúlt öt évben. 10 főből 1 személy úgy érezte, hogy fizikai vagy szexuális bántalmazásnak vagy erőszakos fenyegetésnek volt kitéve transzneműsége miatt (8%).

³⁸ 77., valamint, 94. 58. ábra.

³⁹ 94., 60. ábra.

A transznemű nők, a férfi cross dresserek és a transznemű válaszadók a leginkább veszélyeztetettek közé tartoznak, hiszen 5-ből 2 transznemű válaszadót legalább 3 vagy több alkalommal is ért támadás a 2014-es évben (44%). Sajnos csak a legsúlyosabb eseteket közölték a rendőrséggel (24%), leginkább egy LMBT szervezethez fordultak segítségért az áldozatok. Szóbeli zaklatás esetén ez az arány még elenyészőbb, mindössze 8% volt. Az elkövetők között leginkább fiatal, sokszor kamasz heteroszexuális férfiak csoportjait találjuk, akiket áldozataik nem ismertek.

A gyűlöletbeszéd főként hazánkban jelenik meg a politikában és a közéletben egyaránt. A diszkrimináció továbbra is jelentős hazai és uniós probléma, az ennek visszaszorítására tett jogszabályi lépések elengedhetetlenek ennek megszüntetésében. Mindezek alapján úgy vélem, hogy a hazai civil szervezetek áldozatos munkájával s az Unió problémaközpontú jogi szabályozásának követésével jobbá és egyenlőbbé lehetne tenni az LMBTQI személyek, közöttük a transznemű emberek életét. Ehhez azonban nagyobb fokú társadalmi empátia és tolerancia szükséges nemcsak hazánkban, hanem Európa több országában is, hiszen a jogot a közösség gyakorolhatja, formálhatja, illetve akár azt megkerülve mozdíthatja elő a méltányosságot és az igazságosságot, hogyha szükséges. ■

BÜNTETŐJOG II. – KÜLÖNÖS RÉSZ

Ötödik, hatályosított kiadás

SZERZŐK: **Belovics Ervin, Molnár Gábor Miklós, Sinku Pál**

SZERKESZTŐ: **Belovics Ervin**

LEKTOR: **Vókó György**

A 2012. évi C. törvény, tehát a Büntető Törvénykönyv elfogadását követően immár ötödik alkalommal jelenik meg a Különös Rész tényállásait átfogóan elemző szakkönyv. **Az aktualizált kiadás – 2016. november 1-jei lezárással – átvezeti a Btk. és a kerettényállásokat kitöltő más jogszabályok módosításait, elemzi a kódexbe bekerült új tényállásokat, valamint feldolgozza az ítélkezési gyakorlat legújabb fejleményeit.** A Btk. módosult rendelkezései körében az új kiadás így többek között

már a bennfentes kereskedelem módosult tényállásának, valamint a bennfentes információ jogosulatlan közzététele és a – tőkebefektetési csalás helyébe lépő – tiltott piacbefolyásolás új tényállásának szövegét és magyarázatát is tartalmazza.

A tényállások bemutatása továbbra is a megszokott módon történik. A szerzők nem csupán az egyes bűncselekmények dogmatikai elemzésének és joggyakorlatának a bemutatására törekuszenek, hanem ismertetik azok szabályozásának történeti előzményeit, a hatályos rendelkezések alkotmányos alapjait, a kapcsolódó joggyakorlat meghatározó döntéseit és megjelölik az idetartozó jogirodalom jelentősebb eredményeit is.

A változatlan szerzői csapatból ketten a Legfőbb Ügyészség vezető munkatársai (egyikük tanszékvezető egyetemi tanár), a harmadik szerző a Kúria büntetőbírája, a kötet lektora pedig professor emeritus, az Országos Kriminológiai Intézet igazgatója. Valamennyien a büntetőjog tudományának jeles képviselői, akik több évtizede folytatnak oktatói tevékenységet a hazai jogi karokon.

Büntetőjog I. – Általános Rész és II. – Különös Rész együttesen: 20 000 Ft

Ára: 12 000 Ft